

A SZÉKELYEK – ÉRTHETŐEN A ROMÁNOK SZÁMÁRA

Hermann Gusztáv Mihály: *O scurtă istorie a secuilor*

■ A magyar olvasók minden bizonynyal jól ismerik Hermann Gusztáv Mihály munkásságát, aki kétségtelenül az egyik legjelentősebb kortárs történész a székelység története rekonstruálásának vonatkozásában, és aki számos munkát publikált e témában. Legértékesebb kötetei közül kettő néhány évvel ezelőtt román fordításban is megjelent (*Secuii. Istorie, cultură, identitate*. Miercurea Ciuc, 2009; *Cronici și documente controversate privind istoria secuilor*. Cluj, 2017). Üdvözlendő a szerző és néhány, nem kevesebb méltatásra érdemesült kiadó erőfeszítése, amelyek ráéreztek arra, hogy a székelyudvarhelyi történésznek jelentős mondanivalója van a román közönség számára is. És itt nemcsak az Erdély történetével foglalkozó szakemberekről van szó (akiknek kötelező módon olvasniuk kell magyarul, románul vagy németül, ha valóban meg kívánják érteni valamit ennek a vidéknek a múltjából), hanem a tágabb kolozsvári, bukaresti vagy iași-i olvasókról, akik bizonyára ismerik az angol nyelvet, de sajnálatos módon soha semmilyen erőfeszítést nem tettek arra, hogy kislabizáljanak egy olyan egzotikus nyelvet, mint amilyen az Ady Endréé.

Új – harmadik román nyelven megjelent – kötetével Hermann Gusztáv még egy – igen nagy – lépést tesz a román olvasó kritikai tudata felé vezető úton. Ez az első kötet, amit a történész már eredetileg is román nyelven írt, explicit utalásokkal a román közönség számára, és amelynek publikálását egy rangos bukaresti kiadó vállalta. Napjainkban ritkaságszámba menő erőpróba

ez, és annál is dicséretesebb, mivel jelenleg egyre inkább csupán Facebook-buborékjainkban kommunikálunk a sajtóinkkal, unalomig ismételve a magunk törzséhez tartozóknak azt a szöveget, amit már úgyis ismernek, de örömmel tölti el őket, ha újra és újra hallják. És amikor – esetleg mégis – másoknak írunk, ezt csak azért tesszük, hogy ingereljük, provokáljuk őket, és bebizonyítsuk nekik (sikertelenül egyébként), hogy nekünk van igazunk, és ők vannak óriási tévedésben. Hermann Gusztáv Mihály ennek éppen az ellenkezőjét teszi. Ő nem azért ír másoknak, hogy bemutassa, a magyaroknak van igazuk, de ezért sem, hogy udvariasan csókot intsen a románoknak, legyezgetve nemzeti önimádatukat. Nem, ő valóban hisz abban, hogy ha szakmailag tisztességesen, kritikusán és kiegyensúlyozottan mutatja be a székelyek történelmét, olyannak láttatja, amilyen az valójában (és ami természetesen szinte százszázalékosan a magyar történetírás terméke), üzenete eléri a kívánt célt, vagyis pozitívan rezonál majd annak a román olvasónak a lelkében és értelmében, aki meg akarja érteni a másikat, ugyanakkor tudatában van annak, hogy ez a közeledési szándék az utóbbi kétszáz év történései (és politikusai) által szorgalmasan emelt polemikus falba ütközik.

Mi a mondanivalója Hermann Gusztávnak, milyen többlettel rendelkezik azokhoz a magyar történészekhez képest, akiknek az írásai – kétségtelenül – szintén megérdemelnék, hogy a román közönség felfigyeljen rájuk? A kérdésre adott válasz az, ami megindokolja e

szokatlan recenzió megírását – egy román nyelvű kötetéről, egy magyar nyelvű folyóirat kérésére, olyan magyar olvasók számára, akiknek lehetőségük van Hermann főbb munkáit eredeti nyelvükön olvasni. A legösszefoglalóbb válasz az volna, miszerint szerzőnk hidat épít a két kultúra között. Nem olyan nagy ívű hidat, mint amilyenek például Eminescu magyar vagy Jókai román fordításai, amiket a régmúltban a két nép közti testvériség eszméjében hívó lelkes apostolok (szám szerint nem túl sokan) erősítettek meg. Hanem sokkal inkább egy szerény, de tartós és biztonságos hidacska, mint amilyeneket a Székelyföldön ácsolnak, olyan szűk medrű, de örvénylő patakok fölé, amelyek elválasztják egymástól a magyarok és románok lakta erdővel borított két partot.

A Hermann Gusztáv által művelt történelmi próza egyik nagy erénye a magyar történetírás világos és közérthető stílusában rejlik, ami a leghelyénvalóbb egy szintéziskötet megírásakor. Ennek ellenére munkája nem népszerűsítő kiadvány, amely alacsonyra helyezné az értékmércét, csupán azért, hogy megkönnyítse a tágabb olvasóközönség számára a megértést. Ellenkezőleg, a kötetet szakember vagy a székely történelem berkeiben járatos olvasó ugyanúgy olvashatja, mint a témában járatlan, új ismeretekre vágyók, mert minden, amit szerzőnk papírra vet, elmélyült és komoly tudás lecsapódása. A székelyek eredetéről szóló történelmi-bölcsészeti elméletek, a latin nyelvű oklevelek olvasásában otthonosan mozgó középkorászok vitái, a modern nemzettudatok tanulmányozása szakértőinek értelmezései (akik közé egyébként maga Hermann Gusztáv is tartozik) átgondoltan és egységben foglaltan kerülnek megjelenítésre kötete jól felépített és a megértést könnyítő fejezeteiben. Kerek munka, sok gazdaság-, társadalom- és művelődéstörténeti részlettel, amelyek szerencsésen egészítik ki a politikatörténeti vagy a székely identitás fejlődését taglaló vonatkozásokat. *Multum in parvo*. Kevesebb

mint kétszáz oldalon Hermann valójában a székelyek történetét vizsgáló több száz kötetet és szaktanulmányt sűrít egybe, jóval többet, mint amennyi szerepel a kötet végén feltüntetett könyvészeti listában. A székelység teljes története – a mai ismereteink egész fegyvertárával – bontakozik ki az olvasó előtt, aki utazása során talán csak néhány órát tölt ezen a kontinensen, vagy akinek semmilyen ismeretei nincsenek a tárgyban, vagy akik e témáról többet akarnak tudni, de azok előtt is, akik rendelkeznek már egyfajta tudással, most azonban szemük elé tárul egy világos, provokatív értelmezésekkel és kiegyensúlyozott következtetésekkel teli kép.

Hermann Gusztáv az a történész, akit nem bódítanak el a források, ő képes dekonstruálni a mítoszokat és beazonosítani a valót, mivel tudatában van annak, hogy a történelmi valóság mindig más, mélyebb, árnyaltabb, kifinomultabb, mint amit egy oklevél, egy krónika vagy egy régészeti lelet elrejt, sugall vagy eltorzít. Ezért hasonlítanám Lucian Boiához, ugyanis a bukaresti történészhez hasonlóan Hermann nem válik a naiv és a nemzet egésze által kórusban fűjt igazságok foglyává. Nyilvánvaló, míg Boia jórészt a román mítoszait dekonstruálja, Hermann ugyanezt a székelyek mítoszaival teszi.

De Hermann Gusztáv történelmi munkájának talán a legfrappánsabb üzenete az objektivitás védelmezése. Természetesen nem a rankei történelmi pozitivizmus objektivitásáról van szó, és nem is a nacionalista nézőpontoknak a maguk megfellebbezhetetlen igazságaiba vetett hitéről. A magyar történész nem híve a végleges kinyilatkoztatásoknak, a valóság keresése azonban általa folyamatosan követett cél, úgy, hogy ezt gyakorta hangsúlyozza is. És helyesen teszi, mert jó néhány történész hibásan úgy véli, az objektivitás magától értetődő, ha már el tudsz olvasni egy oklevelet, vagy az ujjadat a számítógép egerén tartod. A valóság az, hogy az egyensúly megtartása a megtevesztő értelmezések és változatok töm-

kelegében, amelyekkel a történész szembe-
besül, rendkívül nehéz feladat.

Hermann Gusztáv rámutat arra, hogy az ő Erdély múltjáról való víziójával nem feltétlenül értenek egyet román olvasói. Más szóval a románok és a magyarok történelemképei némiképp különböznek egymástól. Itt ellentmondanék magyar kollégámnak, és éppen az ő munkájával érvelnék. Nem szükségeserű, hogy a románok és a magyarok más-más képet alkossanak a történelemről vagy bármi másról a köztük lévő etnikai vagy kulturális hagyományok különbözősége miatt. Bármilyen erősek legyenek is szemüveglencséink, egyetlen valóság létezik, és ami fehér egyeseknek, az fehér kell hogy legyen másoknak is, és nem roșu-galben-albastru vagy piros-fehér-zöld, a szemlélő etnikai hovatartozásának függvényében. És a múlt Hermann általi megrajzolása a minden tisztességes ember számára evidenciával cseng egybe, és nem azzal, amit hinni szeretnénk napjainkban, akár Kelemen Hunorra, akár Rareș Bogdanra adjuk a voksunkat.

Lehetsz bármilyen töről metszett, tetőtől talpig zöldbe burkolózó vagy magyarfaló román nacionalista, mégis megkedveled a székelyeket, akiket Hermann kötetében empatikusan, mégis távolságtartóan, kritikusan, de megértéssel, ugyanakkor könnyed iróniával és – amikor az helyénvaló – némi humorral ábrázol. A kötet lapjain egyrészt olyan emberekkel találkozunk, akik hisznek nemes és fantáziával átszőtt szokásaikkal telített gyökereikben, szabadságszeretők, akiket folyamatosan hajt a vágy, hogy saját dolgaikat odahaza maguk irányíthassák, másrészt kli-sékkal, mítoszokkal, karikatúrákkal, erényekkel és hibákkal... mindazokkal a tulajdonságokkal, amelyekből kirajzolódik a történelmi portréja egy olyan ősrégi emberi közösségnek, amely napjainkban Románia természetföldrajzá-nak a centrumában, ugyanakkor Magyarország szimbolikus földrajzának is a legbelsejében él.

Sorin Mitu

Kovács Kiss Gyöngy fordítása

